

СТАНОВИЩЕ

НА ИНСТИТУТА ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА ПО К.Д. № 3/2018

**Уважаеми г-н председател на Конституционния съд,
Уважаеми конституционни съдии,**

С определение на Конституционния съд от 20 март 2018 г., към **Института за модерна политика** е отправена покана да представи становище по конституционно дело № 3 от 2018 г., образувано по искане на 75 народни представители от 44-то Народното събрание, за установяване на съответствието с Конституцията на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, подписана от Република България на 21.04.2016 г.

Институтът за модерна политика подчертава, че наред с положителните цели и мерки, които предлага, Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, (наричана по-нататък за краткост „Истанбулската конвенция“, както е широко известна у нас и в чужбина), съдържа и редица противоречиви, дискуссионни и неприемливи положения. По тях наши представители са изразявали становища в медиите и на различни форуми в хода на обществената дискусия по темата.

Предвид предмета на това становище обаче, а именно – становище по конституционно дело № 3/2018 г. – то се съсредоточава само върху онези принципи и норми на Истанбулската конвенция, които според нас имат отношение към въпроса за съответствието на процесната конвенция с Конституцията на Република България (КРБ).

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

Резюме на изводите от Становището:

Институтът за модерна политика смята, че Истанбулската конвенция не съответства на Конституцията, тъй като:

1. Чл. 3, б. „в“ и чл. 4, ал. 3 от Конвенцията нарушават принципа на правна сигурност, който е съставен елемент на правовата държава, прокламирана в преамбюла и чл. 4 КРБ, защото:

а) съдържа термини и понятия (*gender, gender identity*), по които няма научен консенсус и чието съдържание не е ясно, точно и недвусмислено, с което се създава непредвидимост на правните последици и на правния ред;

б) поради своята неяснота, двусмисленост и разнородни възгледи по тях, тези термини и понятия имат различна интерпретация в различните държави, на тяхна основа се приемат различни нормативни решения и се провеждат често пъти диаметрално противоположни политики.

2. Чл. 12 и чл. 14 от Конвенцията противоречат на чл. 32, ал. 1, чл. 47, ал. 1 и 2 КРБ, както и на достойнството на личността, като фундаментална конституционна ценност, прогласена в преамбюла на КРБ, защото:

а) се намесват по недопустим начин в личния живот на гражданите, чиято неприкосновеност е конституционно гарантирана, като задължават държавите да предприемат „мерки за насърчаване на промени в социалните и културните модели на поведение на жените и мъжете“ с цел да изкореняват „стереотипни роли за жените и мъжете“ без тези „стереотипни“ роли обаче да са обвързани с насилие, дискриминация или други противоправни практики, както и да насърчават включването в учебните програми на образователно съдържание, посветено на „нестереотипните роли на пола“;

б) нарушава правата и отговорностите на родителите, закрепени в конституцията и международните актове относно възпитанието на децата, като не „подпомага“, а на практика изнемва това право в полза на държавата по отношение на ценностните разбирания за ролята на жените и мъжете.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

3. Философията на Конвенцията противоречи на принципа на равенството и равното третиране на жените и мъжете, доколкото се фокусира не върху самото противоправно социално явление – насилието срещу интимния партньор и в семейството – а се основава на идеята, че „жените по правило са жертви, а мъжете по правило са насилници“.

За да формира това становище, **Институтът за модерна политика** взе предвид следните съображения:

I. Относно правовата държава, правната сигурност и термините „джендър“ и „джендърна идентичност“.

1. Съвременната правна наука разглежда понятието „правова държава“ като съвкупност от формален и материален компонент¹. Този възглед е устойчиво застъпван и в практиката на Конституционния съд на Република България². Правовата държава във формален смисъл означава държава, в която институциите на властта и обществото функционират на основата на ясен, недвусмислен и предвидим правен ред, тоест в условията на правна сигурност. Принципът на правовата държава и включеният в неговото съдържание принцип на правната сигурност са прогласени за фундаментална ценност на българската държава и като сърцевина на отношенията между държавата и гражданина – Преамбюла и чл. 4 КРБ.

2. Както е известно, в практиката на Европейския съд по правата на човека в Страсбург и в документите на Венецианската комисия правовата държава се определя като „основен и общ европейски стандарт, който насочва и ограничава упражняването на демократични правомощия“ и като „елемент, присъщ на всяко демократично общество“. Пак там са изведени следните елементи на правовата държава:

---

¹ Друмева, Е. Конституционно право. Пето допълнено и преработено издание. Сиела, 2018, с. 132, както и: Близнашки, Г. Еволюция на конституционализма. УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, 206 с.

² РКС № 14 от 1992, РКС № 17 от 1995 г., Решение № 1 от 2005 г. и др.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

- законност;
- правна сигурност;
- забрана на произвола;
- достъп до правосъдие пред независими и безпристрастни съдилища;
- зачитане на правата на човека; недискриминиране и равенство пред закона³.

3. Все в тази посока е и практиката на Съда на Европейския съюз, където правната сигурност е дефинирана като основен принцип на правото на ЕС и като императив за нормотворческата дейност, който повелява, че правните норми трябва да са ясни, точни и предвидими като последици, включително за да се гарантират легитимните правни очаквания на правните субекти⁴.

4. **Институтът за модерна политика** смята, че въпреки прокламираните в самата Истанбулска конвенция цели, в нея са включени термини и понятия, по които няма научен консенсус, а част от тях се отхвърлят от науката. Тези термини и понятия се тълкуват различно в различните държави, а на основата на тези различни интерпретации може и на практика се въвежда взаимно изключваща се държавна политика и законодателство. Различните правни разбирания за някои термини и понятия се отразяват в дълбочина на философията на Истанбулската конвенция, като създават двусмислие, неяснота и липса на ефективна възможност за гражданите да предвидят правните последици от нейното прилагане.

Конкретно, става дума за:

- понятието „джендър“ (*gender*), преведен на български като „социален пол“ (в руската литература се употребява „психологически пол“ или „психопол“) – чл. 3, б. „в“ ИК;

---

³ Доклад на Венецианската комисия от 4 април 2011 г., Проучване № 512/2009 (CDL-AD (2011)003rev).

⁴ **Chalmers, D.** European Union law: text and materials. Cambridge University Press 2006. p. 454., вж. и: **Решение** на Съда на ЕС от 12.12.2013 г. по дело C362/12, както и: **Решение** от 7 юни 2005 г. по дело VEMW и др., C 17/03, Rescuel, стр. I 4983, точка 80

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

- понятието „джендърна идентичност“ (*gender identity*), преведено на български език като „идентичност, основана на пола“ – чл. 4, ал. 3 ИК.

5. За да бъде анализирано съответствието на тези термини и понятия, включени в Истанбулската конвенция, с конституционния принцип на правовата държава и правната сигурност, следва да се очертаят, макар и съвсем накратко, някои основни концептуални възгледи по тези въпроси.

6. Твърденията, че неяснотите произтичали от превода на тези термини и понятия са неоснователни и не могат да бъдат споделени. Налице е съдържателна и концептуална разлика в разбиранията за връзката между понятията „пол“ (*sex*) и „социален пол“ (*gender*), а оттам и за самото им съдържание.

7. **Институтът за модерна политика** подчертава, че следва да се прави ясно разграничение между понятието „джендър“, като социална надстройка на биологичния пол, която е неразривно свързана с него, от една страна, и от друга, често наричаната в литературата и публичния дискурс „джендър-идеология“, която разкъсва двете понятия и постулира, че социалният пол – „джендър“ – е въпрос на личен избор и самоопределение, без оглед на биологичните и генетични характеристики.

8. В биологията, медицината и социалните науки от десетилетия е установено разбирането, че полът е единна биопсихологическа цялост, която има и своето социално измерение, изразяващо се в социалните роли, които се установяват и възприемат в обществото за жените и мъжете. Идеята за социалното конструиране на пола е доразвитие на социалния конструкционизъм на Питър Бъргър и Томас Лукман за „социалното конструиране на действителността“⁵. По популярния израз на Симон Дьо Бовоар – „не се раждаш жена, а ставаш жена“⁶. В същото време полът и социалният пол са взаимно свързани и детерминирани. С други думи, биологичните и генетични характеристики, които дефинират биологичния пол (*sex*), предопределят социалния пол (*gender*). Личността

---

⁵ Вж. **Berger, P. L. and T. Luckmann** (1966), *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Garden City, NY: Anchor Books.

⁶ **De Beauvoir, S.** *The Second Sex*. Modern Library, 1968, 732 p.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

може да има различна сексуална ориентация (хетеро-, би-, хомосексуална), но това не променя нейния биологичен пол или свързаното с него социално изражение. Достижение и фундамент на съвременната теория и практика на правата на човека е забраната за дискриминация на основа на сексуалната ориентация. Свързаните с различната сексуална ориентация поведенчески изяви не създават друг пол. Теорията за социалните роли на пола през последните няколко десетилетия са легитимна теоретична основа за борбата за равнопоставяне на жените, а на обществено-политическо ниво се свързват предимно с феминистките движения.

9. Извън това общоприето в съвременната наука разбиране, в началото на 90-те години на XX в. се формира идея за социалния пол, като свободен избор на личността, който може да бъде различен от биологичния пол. Тази идея е формулирана отчетливо от Джудит Бътлър⁷ и е вулгаризиран израз на модния през 60-70-те години на XX в. атеистичен екзистенциализъм на Жан Пол Сартър, който постулира, че човек се ражда без същност и се проектира и самоизобретява сам чрез изборите, които прави. Това разбиране се обозначава като „джендър-идеология“, защото не се основава на научно обосновани аргументи и научен консенсус, а е сбор от идеи, убеждения и вярвания, които са превърнати в платформа за социален и политически активизъм. Идеята, че биологично детерминирани характеристики и признаци са ирелевантни, а валиден е само личният избор и самоидентификацията, в последно време се разгръщат „творчески“ и по отношение на расата и уврежданията. Говори се за *transracial* (трансрасови) хора⁸, които антропологически принадлежат към дадена раса, но се самоопределят към друга, както и за *transabled* – хора, които се самоопределят като хора с увреждания и умишлено увреждат и отстраняват дадени части от тялото си, за да може то да съответства на тяхната психическа самоидентификация⁹. Тези идеи са защитавани в отделни трудове в областта на психологията и социологията, но по техните

---

⁷ Вж. **Butler, J.** *Undoing Gender*. Routledge, 2005, 288 p., както и: **Butler, J.** *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge. 2011.

⁸ **Tuvel, R.** In *Defense of Transracialism*. Hypatia, 2017. 32 (2): 263–278.

⁹ **Barnes, E.** *The Minority Body: A Theory of Disability*. Oxford University Press, 2017, p. 36.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

твърдения и изводи няма научен консенсус. Въпреки това отделни хора и организации ги „вземат на въоръжение“ като кауза за социален активизъм.

10. Според джендър-идеологията биологичните и генетични детерминанти са без значение, свободата на избор на пол е над всичко. Привържениците на тази идея разглеждат биологичния пол, като „приписан по рождение“ (*assigned by birth*), тоест като своеобразно административно действие на държавата, което не кореспондира със свободната воля на индивида и, следователно, подлежи на ревизия в съответствие с индивидуалния избор. Оттам се извежда и идеята, че свободният избор на социален пол (*gender*) трябва да бъде превърнат в универсална социална норма, към която да се приспособи цялото общество. Тези идеи не са просто екстравагантен ракурс в научната и обществена дискусия по темата, а са получили и политическо представителство в практиката на някои държави. Затова според **Института за модерна политика** те следва да бъдат разглеждани като възможен вариант за тълкуване на съдържанието на понятията „джендър“ и „джендър идентичност“ със значително по-различни правни и социални последици в сравнение с общоприетото разбиране за неразривна връзка на биологичен и социален пол. Така например, в Канада, Великобритания и Австралия тези политики включват:

- индоктриниране чрез образователните програми в детски градини и училища, че полът не е биологична даденост, а всяко дете трябва само да „избере“ своя пол и този „избор“ следва да се насърчава чрез различни учебни методи и от родителите;

- държавен ангажимент чрез здравната и осигурителната система за „смяна на пола“ на желаещите чрез хирургична и хормонална намеса, а също отразяване на тази смяна в актовете за гражданско състояние;

- цялостно приспособяване и нориране на социалната среда, личните отношения и административните услуги, в т.ч. с административни и/или наказателни санкции при неизпълнение, към нуждите и исканията на представителите на формулираните „други полове“, извън мъжкия и женския (напр. ползване на санитарни помещения и съблекални, участие в спортни отбори и др. съобразно избрания джендър, а не според биологичния пол); изваждане от употреба на понятията „майка и баща“ и замяната им с „родител 1 и родител 2“, третиране на жените-майки като „бременни хора“, а не като „бременни жени“ и пр.;

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

- премахване от държавната символика (напр. от националния химн на Канада) на изрази, които символизират мъжкото и женското начало;

11. Идеята за ирелевантност на биологичния пол, по-нататък се развива с въвеждането на няколко термина, които са различни и в определена степен алтернативни на триадата „sex-gender-sexual orientation“ (пол-социален пол-сексуална ориентация). Тези нови термини са: джендърна идентичност (*gender identity*) и джендърно изражение (*gender expression*). Първият обозначава индивидуалното възприятие за собствената полова принадлежност като мъжка, женска или нещо друго, в т.ч. като „флуидна“, тоест гъвкаво променяща се, което може да съвпада или не с биологичния пол¹⁰. Вторият описва персоналното поведение, облекло, маниери, реч и пр., с които една личност изразява своята джендърна идентичност. Според джендър-идеолозите джендърното изражение може да съвпада или не с биологичния пол или пък със социалния пол.

12. Отново следва да се отбележи, че тези идеи не почиват на солидна научна основа и по тях няма научен консенсус¹¹. Нещо повече, научни експерименти, които първоначално са сочени като пример и доказателство за липсата на връзка между биологичния и социалния пол, впоследствие са били напълно опровергавани.¹²

13. Съвременната медицина, генетика и биология са единодушни, че полът е обективна даденост, която се дефинира от момента на зачеване и е генетично кодирана на клетъчно ниво до смъртта на индивида. В този смисъл, твърдения като „родил се е в чуждо тяло“, не почиват на валидни и обективни факти и дадености. Биологично детерминираният пол не се променя нито чрез хирургическа корекция на външните полови белези, нито чрез хормонална терапия. Психическото изживяване за принадлежност към пол, който е различен от биологичния, когато е трайно

---

¹⁰ Deana F. Morrow D., Messinger, L. Sexual Orientation and Gender Expression in Social Work Practice, 2006, p. 8

¹¹ O'Leary, D. The Gender Approach: Redefining Equality. Huntington House Publishers, 1997, 224 p.

¹² Вж. Gaetano, P. "David Reimer and John Money Gender Reassignment Controversy: The John/Joan Case". Embryo Project Encyclopedia (2017-11-15).

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

и устойчиво, се класифицира от съвременната медицина и психиатрия като „джендър дисфория“ (*gender dysphoria*)¹³. Хората се раждат или мъже, или жени, което е генетично кодирано във всяка клетка на организма. Наличието на аномалии е изключително рядко изключение (хермафродитизъм, синдромите на Суайер и на Льо Шапел), което няма общо с правилото, че полът на един човек е един и същ на генетично ниво от раждането до смъртта, и не може да се превръща в стереотип, налаган на обществото и отделната личност с държавни регулации и намеса.

14. Следва да се отбележи, че макар и идеята за откъсване на социалния от биологичния пол да се споделя на ниво социален и политически активизъм от ЛГБТ общността, то и в тази малцинствена общност тази идея съвсем не е консенсусна и общоприета¹⁴.

15. Очертаните, макар и схематично за целите на това становище, концептуално различни съдържания, които се влагат в понятието „социален пол“ (*gender*), са прилагани в различни държави и са основание за различно третиране, политики и законодателство. В преобладаващото число държави понятието *gender* е нормирано като неразривно свързано с биологичния пол. На тази основа е уреден конституционно и законодателно статусът на гражданите, техните основни права и свободи. На международноправно равнище научно-обоснованата концепция за единство на биологичен и социален пол е залегнала в Римския Статут на Международния наказателен съд, чл. 7, т. 3, който гласи: *„По смисъла на този статут терминът "пол" означава двата пола - мъжки и женски, в контекста на обществото. Терминът "пол" няма никакво друго значение освен посоченото.“*

16. Липсата на единно разбиране за понятието „джендър“ се илюстрира и от активната обществена и политически дискусия по въпроса „за“ или „против“ джендър-идеологията, която тече повече от две десетилетия в десетки държави.

---

¹³ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5).

¹⁴ Вж. **Jeffreys, Sh.** Unpacking Queer Politics. A Lesbian Feminist Perspective. Polity Press, Cambridge, UK, 2003. 196 p.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

17. Видно е, че Истанбулската конвенция смесва двете разбирания. От една страна твърди, включително в Обяснителния доклад, че „социалният пол“ се отнася само до мъжете и жените, а от друга страна вмъква понятия като „джендърна идентичност“, които произтичат от идеята, че социалният пол е независим от биологичния. С други думи, нормите на Истанбулската конвенция съдържат неточни, двусмислени и неясни по съдържание термини и понятия, които в зависимост от интерпретацията, могат да доведат до различни разбирания за нейната философия в разглеждания аспект, а оттам и до различни регулации и политики по нейното прилагане. Липсата на единство в разбирането за съдържанието на понятието „джендър“ отваря вратите за разнородни законодателни решения и административни практики на национално ниво, а също така позволява органът по конвенцията – GREVIO – по свое усмотрение да тълкува и налага на държавите съдържанието на тези понятия, което може да заобикаля разбирането и суверенната воля на държавите-членки на Съвета на Европа, с които те са се присъединили към Истанбулската конвенция.

II. Относно повдигнатия в искането на вносителите въпрос за „еднополовите бракове“.

18. **Институтът за модерна политика** подчертава, че Истанбулската конвенция не третира материята на брака и чрез нея не могат да бъдат обосновани искания за промени в тази материя.

19. Бракът, като съюз между биологични мъж и жена, има своята принципна уредба както на международноправно ниво – в Европейската конвенция за защита на правата на човека (чл. 26) и стандартите, установени от практиката на Съда в Страсбург.

20. ЕКПЧ изрично утвърждава брака между мъж и жена, като в практиката на Съда в Страсбург се уточнява, че става дума за „традиционното семейство на мъж и жена“. Дефинираният от Съда правозащитен стандарт по въпроса е, че еднополовите бракове не съставляват човешко право, защитено от ЕКПЧ и държавите нямат задължение да ги въвеждат. В този смисъл, казва Съдът, държавите имат пълната свобода на преценка (*margin*

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

of appreciation), която се основава на социо-културните традиции, разбирания, актуалните обществени нагласи и консенсус по този въпрос (делата *Hämäläinen v Finland* от 2014 г., *Affaire Chapin et Charpentier v France* от 2016 г. и *Schalk and Kopf v. Austria* от 2004 г.).

21. В Република България този въпрос е уреден на конституционно ниво – в чл. 46, ал. 2 от Конституцията бракът е дефиниран като „доброволен съюз между мъж и жена“.

III. Относно противоречието на чл. 12 и чл. 14 от конвенцията с чл. 32, ал. 1 и чл. 47, ал. 1-2 КРБ.

22. Чл. 12 от Истанбулската конвенция повелява на държавите-страни по нея да предприемат „необходимите мерки за насърчаване на промени в социалните и културните модели на поведение на жените и мъжете“ в името на две самостоятелни цели:

- „изкореняване на предразсъдъци, обичаи, традиции и всякакви други практики, основани на идеята за малоценност на жените“;
- изкореняване „на стереотипни роли за жените и мъжете“.

Без всякакво съмнение първата цел е оправдана, легитимна и съответстваща на принципите и нормите на Конституцията. Не може да се каже същото обаче за втората цел, която е обособена отчетливо като самостоятелна цел, която не се обуславя от първата. При тази втора цел за „изкореняване“ от държавите са предвидени „стереотипните роли на жените и мъжете“ без обаче те да са обвързани с насилие, дискриминация или други противоправни посегателства срещу личността. С други думи, според конвенцията тези стереотипни роли трябва да бъдат изкоренявани на общо основание. Да вземем за пример най-традиционния стереотип – за жената-майка, която се грижи за дома и семейството, докато мъжът осигурява прехраната и сигурността. Милиарди семейства и двойки по света живеят в сговор, любов и съгласие, следвайки този стереотип и социо-културен модел, без това да води или да се основава на насилие, дискриминация или други противоправни посегателства. Те живеят така доброволно, защото така повелява собствената им ценностна система, обществени и/или религиозни възгледи и убеждения. Това е свободата на техния избор как да уреждат своя личен живот, която е конституционно

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

защитена и свързана с достойнството на личността, като висша конституционна ценност. Въпреки това Истанбулската конвенция на общо основание задължава държавите да „изкореняват“ този начин на живот. При това, отново трябва да се подчертае - без конвенционната норма да обвързва тези „стереотипни роли“ с насилие, дискриминация или друго противоправно поведение, което евентуално би оправдало подобна държавна намеса в личната сфера на гражданите, разбира се, доколкото тази намеса би била пропорционална на защитавания обществен интерес. Това положение нарушава чл. 32, ал. 1 КРБ относно неприкосновеността на личния живот и достойнството на личността, прогласено в преамбюла на КРБ.

23. Подобно социално инженерство влиза в противоречие и с философията, заложена в Конституцията, в частност в чл. 47, ал. 2, която конституционализира като задължение на държавата да полага „особена грижа“ за жената-майка, а не да изкоренява като „стереотипна“ тази роля на жената.

24. Съществен проблем би възникнал при евентуално прилагане на чл. 12 от Истанбулската конвенция в частта му за изкореняване на „стереотипните роли на пола“ в областта на образованието, както и на чл. 14 от Конвенцията, който предвижда въвеждането в учебните програми на формалните и неформални образователни структури на съдържание, посветено, наред с друго, на „нестереотипните роли на пола“. Международните актове по правата на човека изрично гарантират, че родителите имат права, отговорности и задължения за възпитанието на децата, които държавата не може да отнема, ограничава или замества. Така например, в чл. 18, т. 5 от Международния пакт за гражданските и политическите права е предвидено, че „държавите-страни по този пакт се задължават да зачитат свободата на родителите или на законните настойници, да осигуряват религиозното и моралното възпитание на своите деца съобразно собствените си убеждения“. В чл. 2 от Протокол № 1 към ЕКПЧ се постановява, че държавата следва да „уважава правото на родителите да дават на своите деца образование и обучение в съответствие със своите религиозни и философски убеждения“. В чл. 5 от Конвенцията на ООН за правата на детето на държавите е възложено да зачитат отговорностите, правата и задълженията на родителите, респ. на законните настойници, да осигуряват по начин, съответстващ на развитието на способностите на детето, подходящи насоки и ръководство в упражняването от него на правата, признати в тази Конвенция“. Пак там, в

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

чл. 11, т. 2 е закрепено задължението на държавите-страни по конвенцията „да осигурят ръководството на детето при упражняването на това негово право по начин, съответстващ на развитието на способностите на детето“. Тези норми и принципи са намерили отражение и в чл. 47, ал. 1 КРБ, който повелява, че „отглеждането и възпитанието на децата до пълнолетието им е право и задължение на техните родители и се подпомага от държавата“.

25. Ако се прилага обаче цитирана норма от процесната конвенция, държавата ще трябва да наложи на родителите определено разбиране за ролите на пола, което може да няма нищо общо с техните ценности, вярвания и убеждения. Щом тези ценности, вярвания и убеждения не са противоположни, не водят до насилие и дискриминация, то социалното инженерство, при което държавата се ангажира да декретира по силата на Истанбулската конвенция как да живее едно българско семейство – стереотипно или не, и каква да е ролята на майката и на бащата – определно излиза извън конституционно допустимата държавна политика и намеса в личния живот, спрямо семейството и децата.

IV. Относно принципа на равенство и философията на Истанбулската конвенция.

26. Истанбулската конвенция, както и редица други международни документи в тази област, е изградена върху концепцията, че крайно негативното социално явление – насилие в семейството и спрямо интимния партньор – е свързано главно (и даже единствено) с жените като жертва, а мъжете са косвено стигматизирани като насилници по правило.

27. По принцип, в социалните науки се сблъскват два основни подхода за изучаване на това явление¹⁵.

28. Единият е джендър-специфичен (наричан също и „феминистки“). Той фокусира изследванията предимно върху жените и цели да установи мащабите на явлението главно сред жените. В обществено-политическия дискурс този подход подчертано доминира в политиките и международните норми. Такава е основата, на която се дефинира понятието „домашно насилие“ от ООН и Световната здравна организация.

---

¹⁵Allen, M. Is there gender symmetry in intimate partner violence? – in: Child Fam. Soc. Work, 2011/16, 245-254. Вж. и: Dragiewicz, M., Dekeseredy, WS. Claims about women’s use of non-fatal force in intimate relationships: a contextual review of Canadian research. – in: Violence Against Women, 2012/18, 1008-1016.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

Същото се отнася и до Съвета на Европа и процесната Истанбулска конвенция, която споменава мъжете, като жертва само мимоходом в преамбюла.

29. Вторият възглед (наричан още „симетричен“ или „неджендърен“¹⁶) е свързан с установяването на мащабите на явлението „насилие над интимния партньор“ или „домашно насилие“, без оглед на пола и изследва състоянието на проблема както сред жените, така и сред мъжете. Редица научни изследвания в САЩ, например, показват, че мъжете са жертви на насилие в сравними мащаби с това спрямо жените¹⁷.

30. Доминиращият подход да се разглежда проблема с насилието само от перспективата на жените-жертви, подценява и даже игнорира съществуването на насилие спрямо мъже, и съответно води до политики и регулации, които не защитават пълноценно мъжете-жертви на такова насилие. Неравното третиране на жените и мъжете в този аспект може да се разглежда и като нарушаване на един от фундаментите на съвременния конституционализъм - равенството на гражданите през закона.

31. **Институтът за модерна политика** се застъпва за преодоляването на този едностранчив подход и за реално равно третиране на жените и мъжете, включително относно мерките за защита от насилие от интимния партньор и домашно насилие. Сърцевината на проблема, който се нуждае от системни и адекватни усилия на държавата, обществото и международната общност, е насилието спрямо партньора и в семейна среда, а той не се свежда единствено до жените-жертви на такова насилие.

* * *

Предвид изложените по-горе аргументи и съображения, предлагаме на Конституционния съд да обяви Конвенцията на Съвета на Европа за

---

¹⁶ **Nixon, K.** The power to name: conceptualizing domestic violence as violence against women. - in: Currents: New Scholarship in the Human Services, Vplume 6, Number 1, 2007.

¹⁷ **Dutton, DG, Nichols, TL.** The gender paradigm in domestic violence research and theory: part 1 – the conflict of theory and data. *Aggress. Violent Behav.* 2005/10, 680-714. Вж. и: **Straus, M.A.** The national family violence surveys. – in: M.A.Straus & R.J. Gelles. *Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families* (pp. 3-16). New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

Офис: ул. „Цар Асен“ № 98, e-mail: imp@europe.com

превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие за противоконституционна, тъй като:

- чл. 3, б. „в“ и чл. 4, ал. 3 от конвенцията нарушават принципа на правна сигурност, който е съставен елемент на правовата държава, прокламирана в преамбюла и чл. 4 КРБ;

- чл. 12 от конвенцията, който поставя като задължение и цел за държавите-страни по конвенцията да изкореняват „стереотипните роли на пола“ и чл. 14 в частта му за “нестереотипните роли на пола” противоречат на чл. 32, ал. 1, чл. 47, ал. 1 и 2 КРБ и в по-общ план – на достойнството на личността, като висша ценност, прогласена в преамбюла на Конституцията.

София, май 2018 г.

ЗА ИНСТИТУТА ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА:

Д-Р БОРИСЛАВ ЦЕКОВ